

УДК: 336.71:338.24

JEL Classification: G21, G28, E58, H12

<https://doi.org/10.31498/2225-6725.41.2025.348083>Мавріна М.І.¹**ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ*****Mavrina M.I. Financial Stability as a Component of the Economic Security of the Banking System of Ukraine.***

The article examines financial stability as a key component of the economic security of Ukraine's banking system under conditions of increased macroeconomic uncertainty, military risks, and structural transformations of the economy. It is substantiated that the level of financial stability of the banking sector directly affects the state's ability to counter internal and external threats, ensure the continuity of financial intermediation, and maintain public and business confidence in the banking system. The study analyzes the main determinants of financial stability of the banking system, including capital adequacy, liquidity, asset quality, the level of non-performing loans, as well as the effectiveness of banking supervision and regulatory policy. Particular attention is paid to the role of the state and the central bank in ensuring macrofinancial balance, implementing anti-crisis regulation, and introducing preventive instruments for responding to systemic risks. It is proven that the financial stability of the banking system acts not only as a result of effective economic policy but also as an active instrument for strengthening the economic security of the state. The paper concludes that there is a need for a comprehensive approach to financial risk management, enhancement of the institutional capacity of the banking sector, and adaptation of the regulatory framework to contemporary challenges in order to ensure sustainable economic development of Ukraine.

Keywords: financial stability; economic security; banking system; banking risks; financial security.

Мавріна М.І. Фінансова стабільність як складова економічної безпеки банківської системи України.

У статті досліджено фінансову стабільність як ключову складову економічної безпеки банківської системи України в умовах підвищеної макроекономічної невизначеності, воєнних ризиків та структурних трансформацій економіки. Обґрунтовано, що рівень фінансової стабільності банківського сектору безпосередньо впливає на здатність держави протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати безперервність фінансового посередництва, підтримувати довіру населення та бізнесу до банківської системи. У роботі проаналізовано основні чинники фінансової стабільності банківської системи, зокрема достатність капіталу, ліквідність, якість активів, рівень проблемної заборгованості, ефективність банківського нагляду та регуляторної політики. Окрему увагу приділено ролі держави та центрального банку у забезпеченні макрофінансової рівноваги, антикризовому регулюванні та впровадженні інструментів превентивного реагування на системні ризики.

¹ <https://orcid.org/0000-0001-9502-3317>

Мавріна Марина Ігорівна, доцент кафедри фінансів, обліку та банківської справи, к.е.н., ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна, mavrina_m_i@pstu.edu

Maryna Mavrina, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Banking, PhD in Economic, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Dnipro, Ukraine, mavrina_m_i@pstu.edu

Доведено, що фінансова стабільність банківської системи виступає не лише наслідком ефективної економічної політики, але й активним інструментом зміцнення економічної безпеки держави. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до управління фінансовими ризиками, посилення інституційної спроможності банківського сектору та адаптації регуляторної бази до сучасних викликів з метою забезпечення стійкого економічного розвитку України.

Ключові слова: фінансова стабільність; економічна безпека; банківська система; банківські ризики; фінансова безпека.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються поєднанням тривалих структурних дисбалансів і надзвичайних шоків, пов'язаних із воєнними діями, руйнуванням виробничої та фінансової інфраструктури, різким зростанням бюджетного дефіциту, інфляційним тиском і валютною нестабільністю. Зазначені процеси формують складне макроекономічне середовище, у межах якого функціонує банківська система, істотно посилюючи системні фінансові ризики та обмежуючи можливості сталого економічного розвитку.

Динаміка макроекономічних показників України у 2015–2024 роках свідчить, що періоди відносної макрофінансової збалансованості змінювалися фазами різкого погіршення бюджетної та зовнішньоекономічної позиції держави, що супроводжувалося зростанням дефіциту бюджету, посиленням девальваційних процесів і поглибленням дисбалансів платіжного балансу.

Втрата фінансової стабільності банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності здатна трансформуватися у масштабні кризові явища, що проявляються у скороченні кредитування, відтоку капіталу, посиленні доларизації, зростанні інфляційних та девальваційних очікувань, а також у поглибленні загроз економічній безпеці держави. Саме тому забезпечення фінансової стабільності банківської системи набуває не лише наукового, а й стратегічного значення як ключовий елемент державної економічної та фінансової політики.

У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження фінансової стабільності банківської системи через призму макроекономічних чинників, що формують умови макрофінансової рівноваги. Аналіз взаємозв'язку між

динамікою валового внутрішнього продукту, станом державних фінансів, платіжного балансу та валютного курсу дає змогу ідентифікувати ключові канали поширення системних фінансових ризиків і обґрунтувати напрями підвищення стійкості банківського сектору як фундаментальної складової економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі фінансова стабільність трактується як стан фінансової системи, за якого вона здатна безперервно виконувати свої базові функції та залишатися стійкою до внутрішніх і зовнішніх шоків [1].

У вітчизняному науково-практичному дискурсі ключовими джерелами оцінювання ризиків банківського сектору є Звіти про фінансову стабільність Національного банку України, у яких систематизуються основні види фінансових ризиків, аналізується якість активів банків та результати стрес-тестування [2; 3]. Актуальні випуски звітів акцентують увагу на трансформації ризиків у воєнних умовах та важливості узгодженості макроекономічної політики для підтримання фінансової стабільності.

Вагомим напрямом сучасних досліджень є розвиток макропруденційної політики як інструменту протидії системним ризикам. У стратегічних документах НБУ наголошується на необхідності застосування буферів капіталу та наглядових інструментів з метою обмеження накопичення системних дисбалансів [4; 5].

Міжнародні підходи до оцінювання фінансової стабільності представлені матеріалами Міжнародного валютного фонду, зокрема доповідями *Global Financial Stability Report* та програмою *FSAP*, які формують загальновизнані методологічні засади аналізу стійкості фінансових систем [6; 7]. Порівняльний аналіз доповнюється дослідженнями Європейського центрального банку, у яких системні ризики розглядаються крізь призму макропруденційного регулювання та стрес-тестування банків [8].

Метою статті є обґрунтування ролі фінансової стабільності банківської системи як ключової складової економічної безпеки держави в умовах макроекономічної нестабільності та воєнних ризиків.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено вирішення таких завдань: здійснити теоретичне узагальнення сутності фінансової стабільності банківської системи; визначити основні чинники, що впливають на її рівень; проаналізувати взаємозв'язок фінансової стабільності з економічною безпекою держави; визначити напрями підвищення фінансової стійкості банківської системи України в сучасних умовах.

Результати дослідження. Фінансова стабільність банківської системи формується під впливом сукупності взаємопов'язаних чинників, які охоплюють як макроекономічне середовище функціонування країни, так і внутрішні параметри, особливості монетарного та регуляторного впливу, а також зовнішні та надзвичайні умови розвитку економіки.

До макроекономічних чинників належать динаміка валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, стан державних фінансів, платіжного балансу та валютного курсу (табл 1, рис. 1, 2) [9]. Саме ці показники відображають загальний економічний контекст, у межах якого функціонує банківська система, та визначають рівень сукупного попиту, інвестиційної активності й платоспроможності економічних агентів.

Макроекономічна нестабільність посилює кредитні та валютні ризики, знижує платоспроможність позичальників і негативно впливає на якість активів банків, що в підсумку підриває фінансову стабільність усієї банківської системи та створює загрози економічній безпеці держави. Фінансово-банківські чинники охоплюють рівень капіталізації банківських установ, стан їх ліквідності, якість кредитного портфеля, рівень прибутковості та ефективність системи управління ризиками. Важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності відіграють монетарні та валютні чинники. Окрему групу становлять інституційні та регуляторні чинники, до яких належать якість банківського нагляду,

ефективність нормативно-правової бази, рівень захисту прав вкладників і кредиторів, а також ступінь довіри суспільства до банківських інститутів.

Таблиця 1

Виконання державного бюджету України з 2015 по 2024 рр. (млн. грн.)

Рік	ВВП млн. грн	Доходи		Видатки		Кредитування		Сальдо	
		млн. грн	% ВВП	млн. грн	% ВВП	млн. грн	% ВВП	дефіцит бюджету	% ВВП
2015	1979458	652031	32,94%	679871,4	34,35%	3057,8	0,15%	-30898,2	-1,56%
2016	2383182	782748,5	32,84%	835589,8	35,06%	1841,3	0,08%	-54682,6	-2,29%
2017	2982920	1016788,3	34,09%	1056759,9	35,43%	2122,1	0,07%	-42093,7	-1,41%
2018	3558706	1184278,1	33,28%	1250173,6	35,13%	1893	0,05%	-67788,5	-1,90%
2019	3974564	1289779,8	32,45%	1370113	34,47%	3983,2	0,10%	-84316,4	-2,12%
2020	4194102	1376661,6	32,82%	1595289,7	38,04%	5316,2	0,13%	-223944,3	-5,34%
2021	5459574	1662242,7	30,45%	1844377,7	33,78%	4773,2	0,09%	-186908,2	-3,42%
2022	5191028	2196273,3	42,31%	3043499,1	58,63%	-2397,9	-0,05%	-844827,9	-16,27%
2023	6537825	3104306,6	47,48%	4440940,2	67,93%	-8932,9	-0,14%	-1327700,7	-20,31%
2024	7658659	3587789,5	46,85%	4944026,1	64,55%	-5622,5	-0,07%	-1350614,1	-17,64%

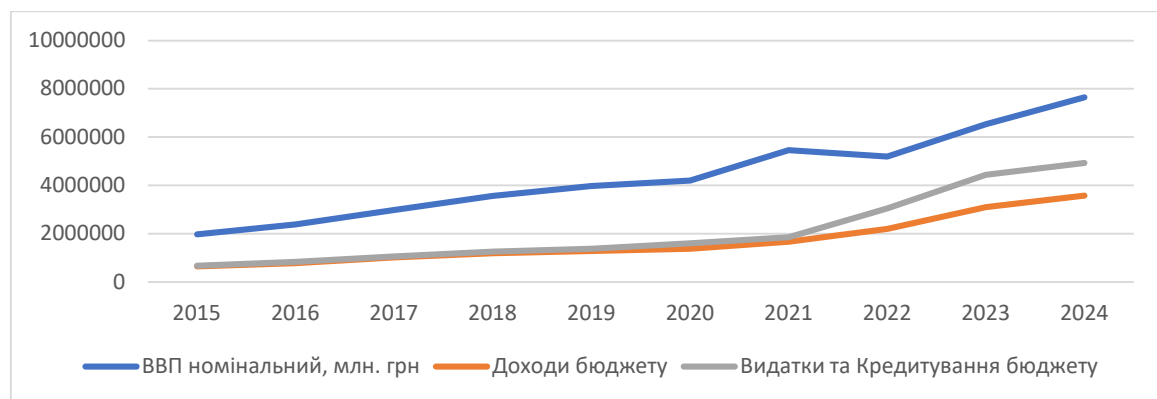

Рис. 1. Динаміка Виконання державного бюджету України з 2015 по 2024 рр. (млн. грн.)

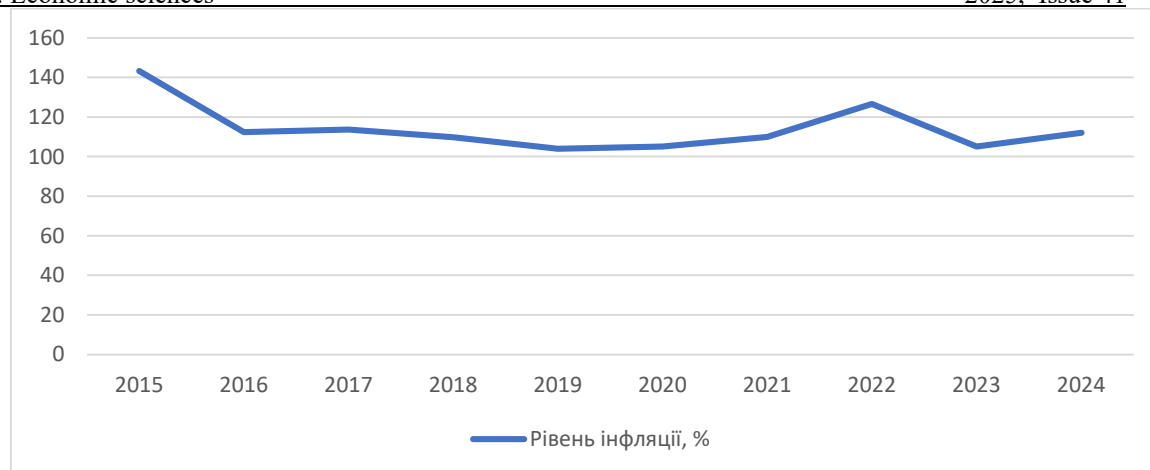

Рис. 2. Рівень інфляції у динаміці з 2015 по 2024 рр.

В умовах сучасних викликів для України особливого значення набувають зовнішні та надзвичайні чинники, зокрема воєнні дії, геополітична нестабільність, санкційні обмеження та руйнування економічної інфраструктури. Зазначені фактори формують додаткові ризики для банківської системи, посилюють нестабільність фінансових ринків і зумовлюють необхідність застосування спеціальних антикризових інструментів державного регулювання та фінансової підтримки.

Водночас у межах даного дослідження аналіз фінансової стабільності банківської системи України обмежується розглядом макроекономічних чинників. Такий підхід зумовлений доступністю зіставних офіційних статистичних даних за тривалий період, а також можливістю здійснення кількісного аналізу їх впливу на фінансову стабільність і економічну безпеку держави. Дослідження фінансово-банківських, монетарних, інституційних, а також зовнішніх і надзвичайних чинників визначається як перспективний напрям подальших наукових розвідок.

Результати комплексного аналізу макроекономічних показників України за 2015–2024 (табл 2) роки свідчать, що фінансова стабільність банківської системи та рівень економічної безпеки держави істотно залежать від здатності економічної політики нейтралізувати системні фінансові ризики та забезпечувати макрофінансову рівновагу. Виявлена трансформація умов функціонування банківського сектору зумовлює необхідність застосування

диференційованих механізмів регулювання залежно від фази економічного циклу та характеру зовнішніх і внутрішніх шоків.

Як можна побачити з даних табл. 2, у період 2015–2019 років відносна збалансованість макроекономічних параметрів, помірний рівень бюджетного дефіциту та поступовий характер девальваційних процесів створювали передумови для превентивного управління системними ризиками. У цих умовах ефективними механізмами забезпечення фінансової стабільності виступали фіскальна дисципліна, контроль за борговим навантаженням і підтримання прогнозованої валютної динаміки, що сприяло зниженню кредитних і валютних ризиків банків та відновленню довіри до фінансової системи.

Таблиця 2

Основні макроекономічні показники України у 2015–2024 роках

Роки	ВВП	Рахунок поточних операцій	Курс гривні до долара	Девальвація, %	% ВВП
2015	1979458	5035	22		5,60%
2016	2383182	-1866	25,55	16,14%	-2,00%
2017	2982920	-3473	26,6	4,11%	-3,10%
2018	3558706	-6432	27,2	2,26%	-4,92%
2019	3974564	-4124	27,51	1,14%	-2,85%
2020	4194102	5267	27,8	1,05%	3,49%
2021	5459574	-3882	27,26	-1,94%	-1,94%
2022	5191028	7976	36,5	33,90%	5,61%
2023	6537825	-9564	36,57	0,19%	-5,35%
2024	7658659	-15142	38	3,91%	-7,51%

Погіршення макроекономічної ситуації з 2020 року, спричинене пандемічною кризою, продемонструвало необхідність антициклічних механізмів макрофінансового регулювання, здатних пом'якшувати шоківі впливи на бюджетну систему та платіжний баланс. Зростання дефіциту бюджету до понад 5 % ВВП актуалізувало потребу у поєднанні стимулювальної фіскальної політики з інструментами стримування середньострокових ризиків для фінансової стабільності, зокрема через оптимізацію структури бюджетних видатків і запобігання надмірному витісненню приватного кредитування.

Найбільш жорсткі вимоги до механізмів протидії системним фінансовим ризикам сформувалися у 2022–2024 роках. Різке зростання бюджетного дефіциту, масштабна девальвація гривні та поглиблення дефіциту рахунку поточних операцій зумовили перехід до кризово-адаптаційної моделі забезпечення макрофінансової рівноваги. У таких умовах ключового значення набувають механізми узгодження фіскальної та валютної політики, спрямовані на зниження тиску на валютний ринок, стримування інфляційних і девальваційних очікувань та мінімізацію валютних ризиків банківського сектору.

Поглиблення зовнішньоекономічної вразливості, що проявляється у від'ємному сальдо рахунку поточних операцій у 2023–2024 роках, обумовлює необхідність посилення механізмів забезпечення зовнішньої фінансової стійкості, зокрема через підтримку експортного потенціалу, диверсифікацію зовнішніх фінансових потоків і зниження імпортозалежності економіки. Реалізація цих механізмів сприяє зменшенню тиску на міжнародні резерви та створює більш стабільне середовище для функціонування банківської системи.

Узагальнюючи результати дослідження, можна дійти висновку, що ефективна протидія системним фінансовим ризикам та забезпечення макрофінансової рівноваги в Україні потребують комплексного підходу, який поєднує фіскальну стійкість, зовнішньоекономічну збалансованість і валютну стабільність. В умовах воєнних викликів фінансова стабільність банківської системи дедалі більше залежить від здатності держави управляти макроекономічними дисбалансами та ефективно використовувати зовнішню фінансову підтримку. Саме це визначає ключові напрями зміцнення фінансової стабільності як фундаментальної складової економічної безпеки держави.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. У межах даної наукової статті аналіз фінансової стабільності банківської системи України зосереджено виключно на макроекономічних чинниках, що формують загальне економічне середовище функціонування

банківського сектору. Зокрема, досліджено динаміку валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, стан державних фінансів, показники платіжного балансу та валютного курсу, які безпосередньо впливають на стійкість фінансової системи та рівень економічної безпеки держави. Обрання саме цієї групи чинників зумовлене наявністю порівнянних офіційних статистичних даних за тривалий період, що дозволяє здійснити кількісний аналіз та виявити основні макроекономічні тенденції.

Водночас слід зазначити, що фінансова стабільність банківської системи формується під впливом значно ширшого кола детермінант, серед яких важливу роль відіграють фінансово-банківські чинники (рівень капіталізації, ліквідності, якість кредитного портфеля, прибутковість банків), монетарні та валютні чинники (інструменти грошово-кредитної політики, процентні ставки, валютні інтервенції), інституційні та регуляторні чинники (якість нагляду, регуляторне середовище, ефективність фінансового регулювання), а також зовнішні та надзвичайні чинники, пов'язані з глобальними фінансовими шоками, геополітичними ризиками та воєнними викликами.

З огляду на складність і багатовимірність проблематики фінансової стабільності, поглиблений аналіз зазначених груп чинників виходить за межі даного дослідження та визначається як перспективний напрям подальших наукових розвідок. Подальші дослідження доцільно спрямувати на інтеграцію макроекономічних і банківських показників, а також на розробку комплексних моделей оцінювання фінансової стабільності банківської системи в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. *Financial stability* // Bank for International Settlements. – URL: <https://www.bis.org>
2. *Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2024 року / Національний банк України.* – Київ : НБУ, 2024. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku>
3. *Звіт про фінансову стабільність / Національний банк України.* – Київ : НБУ, 2024. – URL: <https://bank.gov.ua>
4. *Макропруденційна політика / Національний банк України.* – URL: <https://bank.gov.ua/ua/financial-stability/macprudential-policy>

5. *Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності / Національний банк України.* – Київ : НБУ, 2024. – URL: <https://bank.gov.ua>
6. *Global Financial Stability Report / International Monetary Fund.* – Washington, DC, 2024. – URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>
7. *Financial Sector Assessment Program (FSAP) / International Monetary Fund.* – URL: <https://www.imf.org/external/np/fsap>
8. *Financial Stability Review / European Central Bank.* – Frankfurt am Main : ECB, 2024. – URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/fsr>
9. *Міністерство фінансів України. Макроекономічні показники України.* – URL: <https://index.minfin.com.ua>

References

1. *Bank for International Settlements. Financial stability.* Available at: <https://www.bis.org>
2. *National Bank of Ukraine. Financial Stability Report. December 2024.* Kyiv: NBU, 2025. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku>
3. *National Bank of Ukraine. Financial Stability Report.* Kyiv: NBU, 2024. Available at: <https://bank.gov.ua>
4. *National Bank of Ukraine. Macroprudential policy.* Available at: <https://bank.gov.ua/ua/financial-stability/macroprudential-policy>.
5. *National Bank of Ukraine. Report on the activities of the Financial Stability Council.* Kyiv: NBU, 2025. Available at: <https://bank.gov.ua>
6. *International Monetary Fund. Global Financial Stability Report.* Washington, DC, 2024. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>
7. *International Monetary Fund. Financial Sector Assessment Program (FSAP).* Available at: <https://www.imf.org/external/np/fsap>
8. *European Central Bank. Financial Stability Review.* Frankfurt am Main: ECB, 2024. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/pub/fsr>
9. *Ministry of Finance of Ukraine. Macroeconomic indicators of Ukraine.* <https://index.minfin.com.ua>

Стаття надійшла 17.04.2025

Стаття прийнята 02.05.2025

Стаття опублікована 22.05.2025